

IV. Akademický týden - Hünfeld b Fulda

Dr. Vladimír Neuwirth:

RODINA
v životě Alberta Vyskočila

OPUS BONUM

ČESKÁ KULTURNÍ TRADICE

(úryvek)

Dojista nikdo nepochybuje, že člověk se táže proto, aby zvěděl, a takto míru své nevědomosti nebo nejistoty umenšil. Je však v povaze každé otázky, že není toliko sama o sobě, ale že vyplývá z počtu otázek souvisejících, který se náležitým řešením postupně redukuje. Nabývají-li však problémy té vlastnosti, že každým dalším luštěním se kalí a že jich přibývá a tím i míra nejistot se zvyšuje, je to ve vlastním slova smyslu již stav povážlivý, kdy možnost veškerého pokroku se tarasí a kdy je nezbytně třeba podle Chestertonova paradoxu se ohlédnouti nazpět, abychom viděli dopředu. V tom je dojista vlastní příčina dnešního obecně zřetelného revisionismu jako znamení času před prahem nových dějin.

Dobře-li rozumíme smyslu slova, pak tradice (což je v souvislosti s významy příznak, rys a stopa) neznamena toliko ústní podání nepsané praxe nebo mínění, ale spíš ustavičnou přítomnost základu jako dědictví postupovaného z pokolení do pokolení, jak to patrně chápal Machiavelli, když mluví o životě útvarů, závislém na věrnosti té myšlence, z které vznikly. Tradice v tomto smyslu je cosi jako osobní jistota, která je podmínkou činu, a kterou nelze jen přejímat, ale je nutno vždy znovu ji chápat, potvrzovat a utvrzovat, abychom jí v opovážlivém spoléhání nepozbyli. Ale právě v tom, že je tradice dědictví nepsané a vlastně nenapsatelné, vězí určité nebezpečí, pro které čas od času v zadrhlinách cesty nezbyvá, než přehlédnout ušlou pouť a odvážiti se pokusu právě tak nesnadného jako nezbytného: ohlédnouti se nazpět až k vlastním, směrodatným počátkům dějství, v jehož ústrojnu jednotu doufáme příslušetí svou snahou, která bez této živé souvislosti by byla bezradná a marná.

(Albert Vyskočil: Znamení u cest /Kritické studie/, Brno 1947)

Dr. Vladimír Neuwirth:

Rodina v životě Alberta Vyskočila

(Skica)

Albert Vyskočil se narodil 28.1.1890 v rodině známého pražského krejčího. Rod Vyskočilů však nepocházel z Prahy. V životopisném náčrtu, který zůstal v rukopise, praví A.Vyskočil o svém rodu: " Moje příjmení ukazuje na hanácký původ, ale hluboko do nepaměti zapadlý. Nevím, kde se můj praděd narodil, ale vím, že se oženil na moravské půdě v Telči, a tam se narodil můj dědeček Tomáš, po dlouhé vojenské službě v Itálii hraběcí Lützworský krejčí a pošt-
mistr v Lochovicích u Zdic, kam ho patrně jeho minulost vábila. Jeho otec byl krejčí a krejčím se stal i můj otec Josef, který chtěl mít krejčího i ze mne. Ale já jsem se později svěřil už jen Carlylově Filosofii šatů. Obratné a dovedné ruce však v rodě zůstaly a podědil z nich můj mladší bratr Josef i můj syn Petr."

Matka Vyskočilova pocházela rovněž z kraje mezi Prahou a Plzní. Ve svém životopisném náčrtu o ní praví: "Maminka byla z Čerhovic, ale její otec Jan pocházel z řeznické rodiny Nejedlých z Žebráka. Jeho žena, má babička Anna, kterou jedinou ze svých prarodičů pamatují, se narodila v Holoubkově a po matce pocházela z rodiny Frýjanfů (Frühanfů), hutníků. A tady pronikla do našeho rodu německá, patrně saská krev. Ale německy z těch Fryjanfů, jak se psali, jakživ neuměl a nemluvil nikdo. V Evropě, a zejména v Evropě střední jsou lidé pomíšeni..."

Ačkoliv Albert Vyskočil mnoho přemýšlel o duchu dětství a svým dětem věnoval mnoho času, nebylo jeho vlastní dětství zcela radostné. Jeho otec pracoval od rána do večera. Dlouho těžce nesl, že ho jeho otec přinutil ke krejčovině. "Třebaže ho jeho otec s jeho řemeslem sezdal krutým násilím, otec se s ním smířil: když tedy krejčím, tak tedy krejčím, ale se vším a doopravdy. Vyprávěl často, a přičuť hořkosti ho neopustila nikdy, co ho stálo, než vyznal své "amor fati". - Jak na A.Vyskočila časté stesky otcovy působily, svědčí úryvek z deníku z března 1908: "Večer. Stojím na balkoně, je teplý večer a to tu bývá nejlépe... Zas onen prázdný chvástal! Otec můj stále nařiká nad svými nezďary; jediné, co s námi sděluje. Matka nemluví a sedí zamýšlená. A zde mně má být nejlépe! To je domov? Jak stará přísloví lnou! Tady venku je lépe, je lépe být sám, žít, kde nikdo nám nevzdoruje, neodpírá."

Rodiče byli starostliví, ale domov byl zaplněn ustavičnou prací otcovou i matčinou, a nebylo tam žádného teplého místečka, nebylo tam místa pro život. V životopisném náčrtu čteme: "Víš," vyprávěl mi můj tchán, "když jsem jako dítě večer klečival u mamincina klína a když se se mnou modlivala, to byly nejšťastnější chvíle mého života." Takové chvíle jsem nepoznal. Kromě neděle, nebyvalo pro mne místa, všude jsem překážel. Celý byt patřil řemeslu a zákazníkům, kteří od rána do večera přicházeli jedni za druhými. Nebylo koutka pro můj stoleček, po kterém jsem toužil a nikdy ho nedostal. A tak jsem pobýval stále venku na pavlači se sousedovými dětmi, zřídka na ulici, v její nudné skličující prázdnotě, ale zato tím častěji jsem zabíhal do blízké Kanálky..." (Životopisný náčrt, str. 5.)

V otcově krejčovské dílně pracovalo původně deset dělníků. Matka vařila pro rodinu, dělníky a pro podnájemníky, většinou studenty. Zákazníků bylo mnoho. Často a dlouho čekali na zkoušku. Otec dovedl udělat dobrou práci, ale byl špatný obchodník. Za svou práci počítal si málo a nedal si říci. O jeho dobré práci svědčí okolnost, že pražské Technologické muzeum mu nabízelo profesuru, kterou však nepřijal.

Z doby dětství a mládí zůstal ve Vyskočilovi jistý rys vnitřní uzavřenosti. O sobě toho nikdy mnoho nenamluvil.

O zájmech a povaze dospívajícího Vyskočila svědčí jeho cesta do Itálie, vlastně do Istrie, která tehdy patřila k Rakousku. Důvody této cesty byly dva: literární a mineralogický. Chtěl jít do této země proto, že ji kdysi navštívil největší český básník Mácha, kterému později věnoval řadu studií. A chtěl mít ve své mineralogické sbírce jistý druh kamene, který se vyskytuje v okolí Terstu. Ve svých vzpomínkách praví: "Na cestu do Itálie jsem šel za Máchou, ale vedle toho jsem nesl i geologické kladívko."

Vzal si tlumok a vyrazil na cestu. Cesta, kterou vykonal pěšky, trvala dva týdny. Dorazil do Istrie k místu, kde se vyskytoval onen druh kamene a dal se na zpáteční cestu. Předposlední den přišel do Příbrami. Starosti mu dělala prázdná kapsa. Podle rakouských zvyklostí mohl student cestující o prázdninách zadarmo nocovat ve školách. Ráno dostal za režijní poplatek snídani. Když se v Příbrami blížil ke škole, ve které chtěl přenocovat, přidal se k němu jeden prostý člověk a začal se ho vyptávat. Před vchodem do školy vstrčil mu do ruky peníz. Teprve za dveřmi školy si Vyskočil uvědomil, že dárci nepoděkoval. Vyběhl proto na ulici, aby mu vyslovil svůj dík. Po dárci však jako by se slehla země. Neviděl ho. (Později, když vyprávěl tento příběh v kruhu několika spisovatelů, poznamenal Vančura, jeden z nejvýznamnějších českých prozaiků v době mezi dvěma světovými válkami: "To byl anděl - cestovatel.") Ráno po snídani žádal po něm školník přesně tolik, kolik mu dal onen neznámý dárci. K večeru dorazil do Prahy. Když se objevil ve dveřích svého domova, viděl rodiče a sourozence, jak stísněně sedí u stolu. Albert totiž neřekl nikomu o své cestě. Třetí den po jeho odchodu zašla matka na policii, aby ohlásila zmizení svého syna. Veškeré pátrání policie bylo marné. Když se po čtrnácti dnech objevil opět doma, vládlo ve světnici mlčení, protože ho všichni považovali za mrtvého. První, kdo přerušil ticho, byl jeho starší bratr Břetislav, který se ho zeptal: "Ty vole, kde jsi byl?"

Život v domově mu však přinesl i první kontakty s reprezentanty české kultury. Zákazníky otcovými byli mimo jiné skladatelé Antonín Dvořák a Josef Suk, básník Viktor Dyk, spisovatel a literární historik Hanuš Jelínek, paleograf profesor Friedrich... Za starším bratrem Vyskočilovým přicházel i básník, literární kritik a dramatik Otakar Fischer a hudební skladatel Ladislav Vycpálek. Josef Suk, musel-li dlouho čekat, hrál hodinu i dvě na klavír, který stál v pokoji. "A tak jsem leckoho poznal a zaslechl z literatury a o literatuře v letech, když jsem byl ještě plně zabrán svými brouky a později paleontologií a petrografií. - Vyskočilovo řečnické umění či řečnický přednes má své kořeny rovněž v domově; byl do určité míry dědictvím po otci, "u něhož," jak sám praví, "jsem poznal nejkrásnější a nejděbalejší artikulaci." - Pro vývoj mladého Vyskočila znamenaly mnoho i diskuse se studenty - podnájemníky, "s kterými bývalo veselo a družno v ovzduší přichmuřelém otcovými starostmi a spoustami práce, která ho přemáhala." (str. 7)

Pro růst chlapce a studenta mnoho znamenala Praha se svými památkami a kulturním prostředím. O svých kulturních zájmech a zájmu o Prahu v letech svého mládí píše: "Muzejní vitríny a Archiv pro přírodní výzkum vystřídala Rudolfská galerie, výstavy Mánesa, skřínku s pinetami skřínka s barvami a tužkami. Nedovedl jsem se nasytit Goethovým Faustem či lépe Vojanovým Mefistofelem. Vycpálka, který často chodíval za bratrem, jsem nepřestával trápit s přehráváním Padu Arhuna, Fidelia, ale nade vše jsem tonul v Mozartovi, v jeho líbezném smutku - Denn alle Poesie ist tiefes Klagen. - Co jsem všechno dělal, maloval, četl, horoval pro hudbu a zpíval a hrál, bloumal po staré Praze, navštěvoval kostely, paláce, dvorky starých domů, psal deník." (Str. 8)

A. Vyskočil studoval na učitelském ústavě. V této době a později chodil na přednášky na filosofické fakultě Karlovy university. "C.K. ústav pro vzdělání učitelů v Panské ulici byl za mé paměti školou bédné úrovně, kromě Msgr. dr. Blandy, který však žel pro stáří nevyučoval, byli ostatní profesori sotva průměrní. Bylo mi úzko z toho, kde jsem se octl. Škola mne svými požadavky netišnila a tak jsem po večerech pilně navštěvoval, co mne vábilo z universitních extensí. Má sestra Marie, která mne velmi milovala, zaplatila mi školné do kursu angličtiny." (Str. 7)

Mezi profesory, na jejichž přednášky později chodil, oblíbil si obzvláště profesora V. Čádu a profesora Arne Nováka, literárního historika, který po první světové válce odešel do Brna na nově založenou Masarykovu universitu a který se stal posledním rektorem této university před jejím uzavřením v roce 1939. S Arne Novákem udržoval po řadu let přátelský kontakt. Toto přátelství, které přispělo k rozvoji Vyskočila jako literárního kritika, přestalo v roce 1933. A. Vyskočil měl v tomto roce v Brně přednášku o baroku, při které pomínil Novákovu stať o baroku. Nechtěl totiž říci, že má jiný pohled na tuto dobu a že Novák prostě převzal, pokud jde o barok, názory literárního historika Jaroslava Vlčka.

Albert Vyskočil chtěl studovat na berlínské universitě. K zápisu přišel s jedním Polákem. Oba dva byli však odmítnuti. Důvod tohoto odmítnutí Vyskočil plně pochopil, když si též den koupil a pročítal číslo jedné berlínských novin. Viděl v nich karikaturu: stůl, jehož nohy ohryzájí krysy, a dole slova: Die slawische Gefahr.

Se svou ženou Emilií rozenou Sládkovou se A. Vyskočil seznámil v r. 1910. Ve svém deníku k datu 1. listopadu 1910 píše:

"Na klášterní věži odbíjely čtyři - v Břevnově. Po schodech s prvního patra staré břevnovské školy lehounce sestupovala dívka tmavě kaštanových vlasů, poněkud rozčuchaná, s veselě zářícíma černýma očima. Ještě téhož večera seděli jsme vedle sebe v lázeňském sále na Čádovi. Od té chvíle mnoho a mnohých útrap jsem jí připravil, /ale/ nepřestal jsem ji milovat nikdy; tak náhle rozkvetlo mé jaro v listopadu, právě ve výročí narozenin Karla Hynka Máchy." Emilie Sládková byla dcerou profesora řečtiny a latiny na malostranském gymnasiu. Profesor Sládek byl bratrem známého českého básníka a překladatele J.V. Sládka. To byl jeden z důvodů literárně-kritického editorského zájmu Vyskočilova o Sládkovo dílo. I v pozdějších letech sedávala paní Vyskočilová u stolu s velkou krabicí s korespondencí a fotografiemi básníka J.V. Sládka a četla v rodinném kruhu a v přítomnosti návštěvníků z jeho dopisů.

Emilie Sládková, která se provdala v r. 1917 za Alberta Vyskočila, působila harmonicky na vývoj svého muže. Svědčí o tom mimo jiné dva

zápisky z Vyskočilova deníku. První je z doby první světové války. "Dostal jsem bochníček od Míly a tu jsem se pozastavil, zamyslel nad křížkem, kterým prořízla jeho hnědou, vonnou kůru. Vzpomněl jsem si, že když začínala chleba, dělala tři křížky nožem, jako má matka. Dávno jsem na to zapomněl a tu najednou mi to přichází tak plno významu. Ne snad proto, že dnes je bída a věci těch si hledí každý lump. Hle, tradice! Ba, celá filosofie! Zkušenost dlouhých let a ovoce utrpení je v tom znamení kříže, ve znamení, kterémuž je dobré se dnes v davu vyhnout, ukrýt ho. Znamení, kterému se učí jako sacerdotálnímu postoji v seminářích, místo aby se učilo tomu, co k němu bezpečně vede - životu v pravdě." (Deník, 10. června 1915.) K tomuto zápisu se ještě vrátíme v kapitole o Vyskočilově pojetí tradice.

Druhý zápisek je z konce května 1962, kdy Emilie Vyskočilová zemřela: "23. máje 1962. Ve středu odpoledne, po hodině druhé byl jsem v nemocnici za ní. Stál jsem v nohách její postele, oči měla jakoby lehkou mlhou přistřené. "Pojď blíž, dobře nevidím." Přistoupil jsem k ní, naklonil jsem se nad ní a ona vzala mou hlavu do obou rukou a jako by odlévala do svých dlaní podobu mé tváře. Byli jsme v té chvíli sami a poznávali, že se loučíme, ale bylo ticho, slavnostní a podivné. "My se budeme věčně milovat", řekla - řekli jsme jako jedněmi ústy. Přistoupily naše děti a přátelé a rozvinula se řeč a ona se smála, naše tísen ustoupila jejímu humoru a vtipu. Tak míjelo odpůldne. Když po čtvrté návštěvy se rozcházely a ona nás pobízela, abychom už šli, ošetřovatelky se daly do práce, svačina se podávala, teploměry rozdávaly, všechno bylo na odchodu. "Zmizte už a nepřekážejte!" Tak v pospěchu všecko a já nevěděl, že to byla její poslední slova.

V sobotu 26. máje směl jsem za tou strašnou bílou zástěnou v strnulém mlčení zlíbat jenom vychladlé tělo mé Míny, naší mamičky.

Dobrou noc!

Bůh ti odplatí za všechnu tu lásku, za všecku tu krásu, kterou jsi blažila po padesát let našeho společného života, a uveď tě v radost věčnou. Amen."

Po její smrti žil jen vzpomínkami na ni a obzvláště první rok se utěšoval četbou jejích deníků.

Opus bonum

D-6 Frankfurt/M 1 - Allerheiligenstr. 52